

OBĚDY DO ŠKOL V OPZ+

Manažerské shrnutí

Program bezplatného stravování v OPZ+ přichází v době, která není příznivá pro české zejména nízkopříjmové rodiny. Mezi lednem 2020 a březnem 2023 vzrostly ceny v ČR kumulativně o nebývalých 33 %. Rodiny tak čelily v posledních letech nejprve prudkému nárůstu cen energií a v roce 2022 velmi vysoké inflaci, které znamenaly pro rodinné rozpočty silnější zásah než pandemie covid-19. Zvýšení cen vedlo u rodin k výraznému omezování spotřeby energií a také šetření na jídle, které uplatňovala více než polovina rodin s dětmi. V obtížnějším postavení byly rodiny sólo rodičů či rodiny s více než dvěma dětmi, které podle zjištění výzkumu musely omezovat výdaje v oblasti volnočasového vyžití dětí a školního stravování. Obědy do škol jsou jedním z podporovaných nástrojů Evropské unie s cílem zajistit každému potřebnému dítěti alespoň jedno bezplatné zdravé jídlo ve školní den.

„Obědy do škol jsou klíčovým projektem, který jasně a cíleně pomáhá těm, kdo to potřebují nejvíce. Zajišťuje, aby děti z rodin ohrožených příjmovou chudobou vždy dostaly oběd, i když si ho jejich rodiče nemohou dovolit zaplatit. Zejména v současné době, kdy řadu domácností s nižšími příjmy trápí zdražování, jde o další důležitou formu pomoci. Jsem rád, že se pro letošní školní rok podařilo najít další peníze, abychom mohli pomoci ještě více dětem.“

ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka (KDU-ČSL)

6. 10. 2022

ZÁKLADNÍ INFORMACE O PODPOŘE Z OPZ+

Alokace OPZ+ určená pro školní roky 2023/24 a 2024/25 je ve výši 300 mil. Kč.

Celkový počet podpořených dětí z OPZ+	Kraj s nejvyšším počtem podpořených dětí	Kraj s nejvyšším počtem zapojených školských zařízení	Kraj s nejvyšším průměrem dětí na jedno zařízení	Podíl zařízení, které podporují maximálně 5 dětí
ČR	Moravskoslezský	Jihočeský	Ústecký	ČR
8,3 tis.	19 %	40 %	35 dětí	48 %

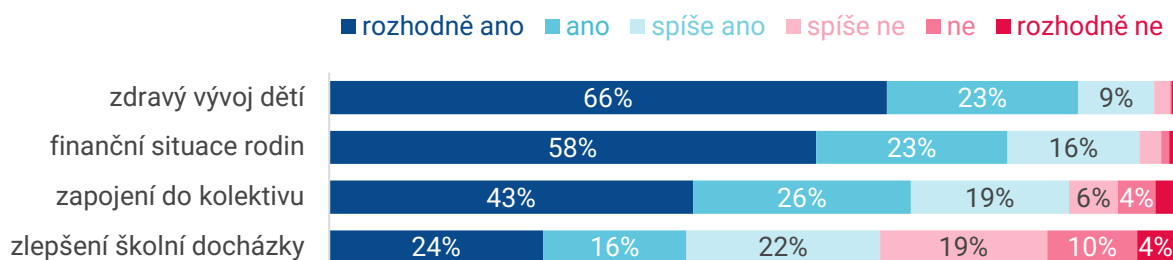
Ve zprávě představujeme zkušenosti a zpětnou vazbu škol, které podporují bezplatné stravování dětí v sociální nouzi prostřednictvím zapojení do výzvy č. 026 Operačního programu Zaměstnanost plus (OPZ+). Návratnost dotazníkového šetření byla 89 %.

Dále jsme dotázali školy, které se do výzvy 026 OPZ+ nezapojily, přestože byly zapojeny do předchozího Operačního programu Potravinová a materiální pomoc (OP PMP). U těchto subjektů nás zajímalo, zda poskytují obědy zdarma financované z jiných zdrojů a důvody, proč se nezapojily do OPZ+. Návratnost dotazníkového šetření byla 73 %.

Celkově jsme oslovili více než 1,4 tisíce školských zařízení.

PŘÍNOSY OBĚDŮ ZDARMA

Školy hodnotily přínosy poskytování bezplatného stravování na baterii čtyř otázek (viz graf níže). Nejvyšší přínos byl spatřován ve zdravém vývoji dětí. Celkově vycházelo nižší vnímání přínosu pro zlepšení docházky (uvedlo 62 % škol). U mateřských škol je vnímán přínos ve zlepšení docházky nejvyšší, dosahuje 80 %. Na základě komentářů lze usuzovat, že pro některé znevýhodněné rodiny je placení stravného překážkou pro docházku dítěte do MŠ. Pokud tato překážka zmizí díky poskytnutí bezplatné stravy, projeví se pozitivní efekt docházky u dětí z těchto rodin (viz komentář níže).

„Největší přínos je, že děti ze sociálně slabších rodin chodí pravidelně do školky, protože dříve se stávalo, že kvůli financím opravdu rodiče nedávali děti do školky, protože neměli na zaplacení svačiny a obědů. Díky této podpoře zde děti zůstávají až do odpoledne, protože mají uhrazenou i odpolední svačinku. Můj názor je takový, že je dobře, že jsou tyto děti ve školce co nejdéle, protože je to pro ně jistě lepší prostředí, než mnohdy mají doma.“

„Stravovací návyky dětí i žáků jsou velmi špatné, proto jsem ráda, že můžeme dětem nabídnout obědy zdarma, tedy aspoň jedno pořádné jídlo denně.“

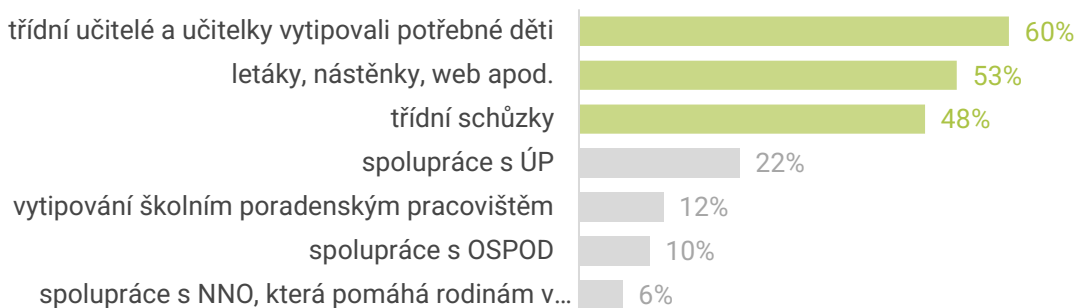
„Hlavním přínosem je dle mého názoru to, že děti nemají ve škole hlad. Maslowova pyramida funguje. Najedené dítě je klidnější, soustředěnější, výkonnější.“

„Díky obědům mohou zůstat ve škole po výuce a docházet na doučování, zájmové vzdělávání, školní družinu a jiné aktivity, které škola nabízí.“

V oblasti poskytování obědů zdarma můžeme stanovit dvě důležité oblasti, kterým je potřeba věnovat pozornost, a to způsob vyhledávání potřebných dětí a podmínky, které stanovují, které děti mají na pomoc nárok. Obě oblasti nejsou nastaveny jednotně z celorepublikové úrovně. Podmínky nároku na oběd zdarma stanovuje sice rámcově výzva, ale v kompetenci krajů je možnost vybrat pouze některé cílové skupiny dle vlastních preferencí. Způsob vyhledávání potřebných dětí je pak zcela v kompetenci škol a záleží na jejich aktivním přístupu. Zatímco v předchozím programovém období získaly školy v rámci spolupráce s úřadem práce seznam dětí, které měly nárok na obědy zdarma, nyní nejsou stanoveny žádné metodické postupy.

VYHLEDÁVÁNÍ POTŘEBNÝCH DĚTÍ

Na způsob vyhledávání potřebných dětí jsme se ptali zástupců škol. Více než polovina (60 %) využila vytipování potřebných dětí učiteli a učitelkami. Dále byly často využívány hromadné formy oslovování (třídní schůzky, letáky, web apod.).

Problémy s vyhledáváním potřebných dětí uvedlo pouze 13 % škol, ale lze předpokládat, že se s podobnými problémy mohou setkávat i ostatní školy.

Vnímané bariéry ve vyhledávání potřebných dětí:

- stud, odmítání pomoci, strach z odebrání dávek hmotné nouze
- nedoložení potřebných potvrzení
- přísné nastavení podmínek – primárně hmotná nouze, ale potřebné jsou i další skupiny (náročná sociální situace, ale neberou dávky hmotné nouze)
- spolupráce s úřady práce – školy nevědí, kdo přesně bere dávky hmotné nouze

„Nevytipovali jsme správně děti, které pobírají dávky úřadu práce. Bylo by dobré, kdyby tato iniciativa vycházela ze strany úřadu práce. Je smutné, když vytipujeme děti a poté ze strany úřadu zjistíme, že nemají nárok a musíme jim tohle znovu oznámit.“

NÁROK NA OBĚDY ZDARMA

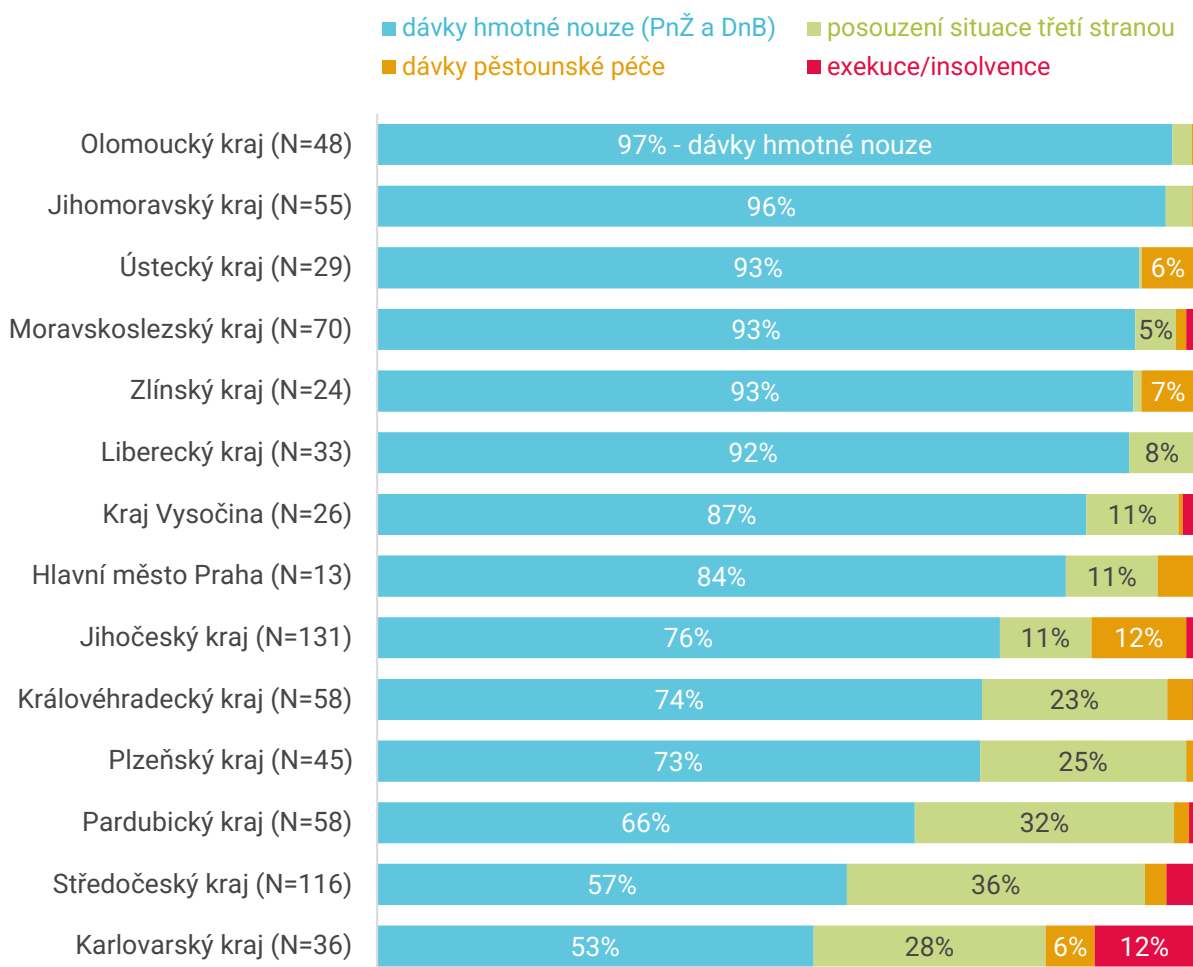
Nárok na obědy zdarma vychází do určité míry z nastavení výzvy. Kraje měly možnost upravit si podmínky dle vlastních potřeb. **Ve všech krajích převažuje poskytování obědů zdarma na základě pobírání dávek hmotné nouze**, např. v kraji Olomouckém nebo Jihomoravském se jedná o poskytování pomoci téměř pouze rodinám, které pobírají dávky hmotné nouze. Lze předpokládat, že je to důsledkem nastavení podmínek pro poskytování pomoci v kraji.

V některých krajích (Středočeský, Pardubický nebo Karlovarský) se více uplatňovalo **individuální posouzení sociální a ekonomické situace třetí stranou** (tj. sociální pracovníci, OSPOD, ředitel/ka aj.). Možnost individuálního posouzení nebo rozšíření pomoci i mezi jiné rodiny mimo hmotnou nouzi se v komentářích škol jeví jako důležité, jelikož školy nacházejí rodiny, které nepobírají dávky hmotné nouze, ale vnímají jejich velkou potřebnost a to, že by získání pomoci ocenily. Poskytování pomoci na základě dávek pěstounské péče nebo exekucí/insolvencí bylo minimální.

„Docela přísné podmínky, minimum rodičů na ně dosáhne.“

„Podle MPSV je přídavek na dítě určen pro nízkopříjmové rodiny. Z toho nám vychází, že tyto rodiny mají nedostatečné finanční zajištění. Tyto rodiny by potřebovaly zahrnout též do projektu.“

„Máme dost rodin, kterým by tato pomoc velice pomohla např. matky samoživitelky / rodiny v rozvodovém řízení / rodiny s nižšími příjmy, ale nedosahují na pomoc v hmotné nouzi, pouze na: příspěvek na bydlení, přídavek na dítě nebo čelí exekuci/insolvenci...“

REZERVY OBĚDŮ ZDARMA

Dotazník obsahoval otevřené otázky na rezervy programu poskytování obědů zdarma a také na problémy a překážky, se kterými se školy setkávají. Většina respondentů v programu žádné rezervy či překážky nevnímá, případně je do dotazníku neuvedli. Přibližně 15 % škol uvedlo své zkušenosti, nabízí zamyšlení nebo návrhy na vylepšení.

Rezervy, jak byly uváděny v komentářích, vnímají zařízení především v oblastech:

- nastavení podmínek programu – povinnost odhlašování obědů, přísná kritéria pro zařazení dítěte, nedostatečná flexibilita, nejasná pravidla
- administrativní zátěž pro školská zařízení,
- potřeba vyhledávání dětí
- přístup části rodičů k tomuto typu pomoci, malé oceňování poskytnuté pomoci
- návrhy na rozšíření programu a jeho propagaci

FINANCOVÁNÍ OBĚDŮ ZDARMA

Naprostá většina škol uvádí, že má díky OPZ+ dostatek finančních prostředků na pokrytí částky za stravování, které by jinak hradili zákonní zástupci dítěte. Pro kontext je vhodné uvést, že jednotkový náklad, který je školám proplácen skrze dotace z OPZ+ pokrývá náklady na suroviny, ze kterých je strava ve školách připravována. Podle informací na webu Národního zdravotního informačního systému¹ je financování školního stravování nastaveno tak, že zákonní zástupci platí suroviny a výplaty zaměstnanců školní jídelny spolu s režii jsou financovány ze státního rozpočtu. Školy mají stanoveny vyhláškou o školním stravování finanční limity stravného dle věku dítěte, které mohou stanovovat zákonným zástupcům.

Také v případě financování je třeba doplnit, že podmínky pro školská zařízení nejsou stejné. Jednotkový náklad zahrnuje 7procentní podíl určený na administrativu. Ten si tři kraje ponechávají v plné výši, tři kraje si ponechávají část (4 až 5 %) a zbytek dávají školským zařízením, zbývajících osm krajů nechává celou částku školským zařízením.

¹ Informace dostupné zde: [Školní stravování | NZP](#)

ŠKOLY Z OP PMP, KTERÉ SE (ZATÍM) NEZAPOJILY DO OPZ+

Škol, které byly zapojeny do předchozího programu OP PMP, ale již nepokračovaly v navazujícím projektu, jsme se dotazovali, zda poskytují bezplatné stravování z jakéhokoli programu a dále na důvody jejich nezapojení do OPZ+.

Ukázalo se, že bezmála polovina z 395 škol, které odpověděly, obědy zdarma nadále poskytuje (46 %) a celkem takto podporují více než 2,6 tisíce žáků. Přičemž většina z nich využívá také dotační prostředky – buď z programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (projekty neziskových organizací Women for Women a Patron dětí), nebo z programu hlavního města Prahy – Pomoc Pražanům z Fondu solidarity v rámci opatření ke zmírnění dopadů inflace.

Jako důvod nezapojení do OPZ+ uváděly školy zejména obavu z duplicitního financování, tedy financování obědů zdarma z jiných zdrojů (41 %). Dalšími častějšími důvody byla administrativní zátěž a restriktivní kritéria výběru dětí.

U škol, které nerealizují ve školním roce 2023/24 obědy zdarma (ani z jiných zdrojů, než je OPZ+), jsme se ptali na důvod neposkytování. Téměř polovina odpověděla (47 %), že nemají žádného žáka či žákyni, který by splňoval kritéria pro nárok na bezplatné obědy. Necelá čtvrtina uvedla jako důvod nízký zájem ze strany rodičů a pětinu odradila zkušenost s administrativní zátěží (21 %). Pro ještě nižší podíl škol byla problémem omezující kritéria výběru žáků (18 %).

